

[Forrás: Buzinkay Péter: Az UNESCO és a műtárgyak védelme. Műtárgyvédelmi kérdések az UNESCO közgyűlésén és az 1970. évi UNESCO Egyezmény Részes Államainak szakértői találkozásán. in: Örökségvédelem. A Kulturális Örökségvédelmi Hivatal Tájékoztatója. VIII. évf., 1. szám, 2004. febr., 5-6.old.]

* * *

Az UNESCO és a műtárgyak védelme

Műtárgyvédelmi kérdések az UNESCO közgyűlésén és az 1970. évi UNESCO Egyezmény Részes Államainak szakértői találkozásán

2003. októberében zajlott le Párizsban az UNESCO Közgyűlés 32. ülészakájának a kulturális kérdésekkel foglalkozó IV. munkabizottsági ülése, valamint ezt követően az 1970. évi UNESCO Egyezmény [„A kulturális javak jogtalan behozatalának, kivitelének és tulajdona jogtalan átruházásának megakadályozását és megelőzését szolgáló eszközökről szóló, az Egyesült Nemzetek Nevelésügyi, Tudományos és Kulturális Szervezetének Közgyűlése által Párizsban az 1970. évi november hó 14. napján elfogadott Egyezmény”] Részes Államainak Szakértői találkozója.

Tekintettel arra, hogy mindkét esemény Magyarországot is közelről érintette, ott a kulturális tárca is fontosnak tartotta az ország képviselését.

Az UNESCO a nemzetközi kapcsolatokban betöltött szerepének megfelelően elsősorban programok szervezése, segítségnyújtás, közvetítés, valamint egyezmények létrehozása, ajánlások megfogalmazása révén tud az egyes államokra, szervezetekre befolyást gyakorolni.

Ennek megfelelően a közgyűlési munka az alábbi eredményekkel zárult:

- határozat született a szakértői tanácsadás előkészítéséről a vonatkozó nemzetközi egyezményeket [1954. évi Hágai Egyezmény, az 1970. évi UNESCO Egyezmény, az UNIDROIT Egyezmény és a 2001. évi Víz alatti Kulturális Örökségről szóló Egyezmény], valamint a nemzeti jogalkotást és azok végrehajtását illetően,
- határozat született egy felhívás előkészítéséről az 1970. évi UNESCO Egyezmény kapcsán (az Egyezményhez való csatlakozás, illetve annak eredményesebb, hatékonyabb alkalmazása érdekében),
- határozat született egy a Végrehajtó Tanács 170. Ülésszakára előkészítendő stratégiáról a lopott vagy jogellenesen kiszállított műtárgyak visszaszolgáltatása érdekében (a *Restitució Kormányközi Bizottság* [Intergovernmental Committee for Promoting the Return of Cultural Property to its Countries of Origin or its Restitution in Case of Illicit Appropriation] szerepének növelésével. – Fontos megjegyezni, hogy a bizottság nevében ugyan szerepel a „restitució” kifejezés, ezt azonban nem szabad kizárólagosan a második világháborús ügyekre érteni, a bizottság időhatárok nélkül, az 1970. évi UNESCO Egyezményénél korábbi és későbbi (!) ügyeket is megtárgyal.)
- döntés született egy egységes elektronikus nyilvántartás létrehozásáról és működtetéséről, amely az egyes államoknak a kulturális javakra vonatkozó nemzeti jogszabályait összesíti, folyamatosan frissített formában, az eredeti nyelve mellett angol és francia fordításban is,

- megválasztották a *Restitúciós Kormányközi Bizottság* tagjait: az előző négyéves időszak (1999-2003) alatt Magyarország is tagként szerepelt, de ezúttal, bár újra jelöltettük magunkat, végül mégsem kerültünk be.

A közgyűlési munkabizottsági munka lezárását követően rendezték meg az 1970. évi UNESCO Egyezmény Részes Államainak szakértői találkozóját. Ezen az Egyezményben részes 102 tagállam szakemberei mellett részt vettek olyan fontos szervezetek képviselői is, mint az INTERPOL, UNIDROIT, ICOM, WCO (World Customs Organization).

A találkozón napi aktualitással bíró témák mellett (az ENSZ BT. 1483. (2003) sz. határozat az iraki műkincsek visszaszolgáltatásáról) – a kitűzött napirend szerint – előbb az 1970. évi UNESCO Egyezménnyel kapcsolatos jelentéstételi kötelezettségről esett szó. Ezt az Egyezmény végrehajtásáról szóló „országjelentést” – általam ismeretlen okokból – sajnos Magyarország is elmulasztotta beküldeni, így azt a helyszínen lehetett és kellett utólag pótolni. A következő fontos téma az *UNESCO-WCO közös műtárgykiviteli engedélyminta* megvitatása volt. Ennek a kidolgozása és az egyes nemzetállamok számára átvételre való ajánlása – szakmai szempontból – feltétlenül támogatandó ötlet. Az engedélyminta – mely az Európai Unió műtárgykiviteli engedélyét veszi alapul – ugyanis meghatározza azt a legkisebb adatmennyiséget, ami alapján egy műtárgy egyértelműen azonosítható, illetve bűncselekmény esetén körözhető, de egyúttal elősegíti a vámszervek könnyebb eligazodását is és végül teljesíti az 1970. évi UNESCO Egyezmény azon előírását, mely szerint a Részes Államok vállalják, hogy „megfelelő tanúsítványt vezetnek be, amelyben az exportáló Állam igazolja, hogy a kérdéses kulturális tárgyak kivitelét engedélyezte”. Az előre megküldött engedélyminta tervezetén néhány módosítást javasoltak a résztvevők, melyet a WCO egy héttel később Brüsszelben megrendezett szakértői tanácskozása is jóváhagyott. Az engedélyminta véglegesített változatát 2004. tavaszán egy újabb WCO szakértői találkozó nyomán fogják megállapítani és az egyes államoknak átvételre ajánlani.

Ezután került a jelenlévők elé *A kulturális javak védelmére vonatkozó nemzeti jogszabályok UNESCO adatbázis* tervezetének megvitatása. Ez az egyes államok kulturális javak védelmére vonatkozó jogszabályain túl – a tervek szerint – tartalmazni fogja a kiviteli (és ahol van behozatali) engedélyek formanyomtatványát, illetve a kiállító hatóságok elérhetőségeit is. Az adatbázis elektronikus formában készül, és az UNESCO honlapjáról [www.unesco.org] lesz elérhető az eredeti nyelven túl – hivatalos és hitelesített – angol és francia fordításban is. Ennek jelentősége aligha szorul különösebb magyarázatra, hiszen elég, ha arra gondolunk, hogy egy-egy műtárgyra egy nemzetállam határát átlépve új, egészen más szabályok vonatkoznak, aminek ismerete nemcsak a műkereskedők és műtárgyvásárlók érdeke, hanem a nemzeti hatóságoké és a nemzetközi szervezeteké is. Az adatbázis létrehozását a *Restitúciós Kormányközi Bizottság* már a 2003. márciusi ülésén is ajánlásba foglalták, sőt szintén szerepelt az UNESCO és az INTERPOL között 2003. júliusában megkötött megállapodásban is. Létrehozását az UNESCO vezetése is támogatja, de egyelőre még csak az előkészítő lépéseknél tartanak: a költségek felmérése, tervezés, szoftverfejlesztés, valamint az adatok bekérése: az UNESCO főigazgatója hamarosan levélben fogja megkeresni a tagállamokat, hogy – lehetőség szerint a

nemzeti nyelv mellett angol és francia fordításban is – küldjék el a szükséges anyagokat.

A találkozó végén a jelenlévők elfogadtak egy 16 pontos Ajánlást is, mely lényegében a találkozón megvitatott kérdéseket foglalta magába, külön is kiemelve a nemzetközi egyezmények jelentőségét, a vonatkozó jogszabályok megsértésének méreteit és jelentőségét, ezek megsértőivel szemben alkalmazott büntetések szerepét, a különböző érintett szervek (rendőrség, vámszervek, kulturális igazgatás, jogszabályalkotás) együttműködésének fontosságát, valamint az egyes államok által beküldött jelentések elemzését és az UNESCO szerepét. Az Ajánlás említést tesz új területek vizsgálatáról is, ami számunkra is érdekes lehet, pl. műtárgykereskedelem az Interneten. Ezek mellett természetesen ajánlja – annak tervezett hivatalos elfogadása után – az *UNESCO-WCO közös műtárgykiviteli engedélyminta* nemzetállami használatát, illetve *A kulturális javak védelmére vonatkozó nemzeti jogszabályok UNESCO adatbázisa* létrehozásában való tevékeny együttműködést.

A két esemény alapján az alábbi tapasztalatokat, következtetéseket vonhattuk le:

1. jogszabálmódosítás révén szükséges az 1970. évi UNESCO valamint az UNIDROIT egyezmény végrehajtásáról gondoskodó szervek egységes kijelölése (a 2001. évi LXXX. törvényhez hasonlóan a Kulturális Örökségvédelmi Hivatal hatáskörébe utalva),
2. jogszabálmódosítás során mérlegelni kell a kulturális javak behozatalának szabályozását (bizonyos tárgycsoportok esetében behozatali tilalom visszaállítása; illetve esetleg behozatali engedély bevezetése [?]),
3. mérlegelni kell új területek szabályozásának szükségességét (Internetes műkereskedelem),
4. mérlegelni kell a legnagyobb műtárgyfelvevő piac, az USA-val – az 1970. évi UNESCO Egyezmény 9. cikke alapján – kötendő a nemzeti kulturális örökség kölcsönös védelmét biztosító kétoldalú megállapodás lehetőségét,
5. el kell mélyíteni az együttműködést a kulturális igazgatás, a rendőri és a vámszervek között (a VPOP-val illetve az ORFK-val együttműködési megállapodás létesítése, illetve annak tartalommal való kitöltése),
6. meg kell oldani a vonatkozó tájékoztató kiadványok készítését és terjesztését (pl.: az *UNESCO Draft Code of Ethics for Dealers in Cultural Property* vagy az *ICOM Code of Ethics for Museums* vagy az *ICOM Ethics of Acquisition (1970)* fordítása és terjesztése, stb.)